

Стала економіка

УДК 330.341.1:339.137.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19976308>

Інноваційна трансформація національної економіки як детермінанта зростання її конкурентоспроможності в умовах глобального середовища

Шевченко Лілія Гранитівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук, Український державний університет науки і технологій, ННІ "Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту", м. Дніпро, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-4853-8593>

Теребух Марта Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки України, Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-2918-0581>

Моторнюк Уляна Іванівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-8628-3560>

Прийнято: 16.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

***Анотація:** Стаття зосереджена на вивченні теоретичних та практичних аспектів інноваційного розвитку вітчизняної економіки. За таких умов інноваційний розвиток стає головним фактором підвищення*

конкурентоспроможності національної економіки, забезпечуючи її стабільне зростання та входження у світовий економічний простір.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та аналізі ролі інноваційного розвитку національної економіки у формуванні її конкурентоспроможності в умовах глобалізації, а також у визначенні ефективних напрямів її підвищення.

Методи. У дослідженні використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема: метод теоретичного узагальнення — для розкриття сутності інноваційного розвитку та конкурентоспроможності; аналіз і синтез — для оцінки сучасного стану інноваційних процесів; статистичний метод; порівняльний аналіз; системний підхід, а також метод логічного узагальнення — для формування висновків і рекомендацій.

Результати. Досліджено теоретичні підходи до формування конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації. Визначено взаємозв'язок між інноваційним розвитком та рівнем конкурентоспроможності країни. Проаналізовано сучасний стан інноваційного розвитку національної економіки. Оцінено позиції країни у міжнародних рейтингах інноваційності та конкурентоспроможності. Виявлено основні проблеми та бар'єри інноваційного розвитку. Досліджено роль державної політики, інвестицій та людського капіталу у стимулюванні інновацій. Обґрунтовано напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі інновацій. Розроблено практичні рекомендації щодо активізації інноваційного розвитку в умовах глобального середовища.

Висновки. У висновках зазначено, що інноваційний розвиток є визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації, оскільки забезпечує зростання продуктивності, технологічне оновлення та ефективну інтеграцію у

світовий економічний простір.

Ключові слова: трансформація економіки, ефективний розвиток, IT-сектор, технології, інноваційні процеси, конкурентні переваги, внутрішній ринок, комерціалізація, інвестування.

The innovative transformation of the national economy as a determinant of its growing competitiveness in a global environment

Liliia Shevchenko,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Sciences and Humanities, Ukrainian State University of Science and Technologies, Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport, Dnipro, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4853-8593>

Marta Terebukh,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics Ukraine, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-2918-0581>

Uliana Motorniuk,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Trade and Customs, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8628-3560>

Abstract: *This paper focuses on the examination of theoretical and practical aspects of innovative development within the national economy. Under these conditions, innovative advancement turns into a chief component for boosting the competitiveness of the national economy, guaranteeing its steady expansion and integration into the worldwide economic arena.*

Purpose. *The purpose of this study is to theoretically establish and review the role of innovative transformation in the national economy in shaping its competitiveness in the context of globalization, as well as to identify effective ways to improve it.*

Methods. *The research employed a blend of general scientific and specific techniques, notably: the theoretical generalization approach—to uncover the essence of novel advancement and rivalry; examination and combination—to gauge the present status of inventive procedures; statistical means; parallel assessment; a systemic view, as well as the logical overview technique—to shape findings and suggestions.*

Results. *Conceptual frameworks regarding the rise of national economic competitiveness amidst globalization have been examined. The link between novel progress and a nation's competitiveness standing has been established. The present condition of the country's innovative advancement has been scrutinized. The nation's standing in global innovation and competition indices has been evaluated. The primary issues and obstacles to novel advancement have been pinpointed. The function of government strategy, funding, and human resources in encouraging innovation has been examined. The avenues for boosting the national economy's rivalry, centered on innovation, have been validated. Actionable suggestions have been formulated for energizing innovative progress within a worldwide setting.*

Conclusions. *The findings assert that novel advancement is a key element in boosting the competitiveness of the nation's economy amid globalization, because it guarantees productivity expansion, technical innovation, and efficient incorporation into the worldwide economic sphere.*

Keywords: *economic transformation, effective development, IT sector, technologies, innovation processes, competitive advantages, domestic market, commercialization, investment.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими

науковими чи практичними завданнями. сучасна національна економіка перебуває під сильним впливом глобалізаційних процесів та загострення міжнародної конкуренції, де традиційні фактори економічного зростання, такі як природні ресурси або дешеве робоче забезпечення, втрачають свою ефективність. В умовах переходу світової економіки до інноваційної моделі розвитку ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності стають технологічні інновації, розвиток знань та інтелектуального капіталу [1]. Проте в багатьох країнах, зокрема в Україні, існує низка структурних, фінансових та організаційних обмежень, що стримують інноваційний розвиток: недостатнє фінансування наукових досліджень, слабка інноваційна інфраструктура, низька активність підприємств у впровадженні нових технологій та обмежений доступ до глобальних інноваційних ринків [2]. Водночас, відсутність ефективної системи стимулювання інноваційних процесів і недостатня координація між державою, бізнесом та науковою спільнотою обмежують потенціал національної економіки у формуванні високої конкурентоспроможності на міжнародній арені. Це створює нагальну потребу в глибокому теоретичному та практичному дослідженні ролі інноваційного розвитку як ключового чинника підвищення конкурентоспроможності, визначенні ефективних інструментів стимулювання інноваційної діяльності та розробці стратегічних напрямів інтеграції національної економіки у глобальне економічне середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні публікації на тему інноваційного розвитку та конкурентоспроможності національної економіки свідчать про значний науковий інтерес до цих питань, але й одночасно виявляють певні обмеження та прогалини. Так, у роботі В. Солодкого [1] досліджено конкурентоспроможність українських технологічних компаній, проаналізовано вплив інноваційного потенціалу на експортний розвиток і роль ІТ-сектору в післявоєнній економіці, проте недостатньо розкрито

загальнонаціональні механізми підвищення конкурентоспроможності через впровадження інновацій у всіх секторах економіки. Луньова Т.С. [2] надала оцінку рівня конкурентоспроможності національної економіки України. Білоусько Т. Ю., Білоусько Р. С., Химич О. В. [3] оцінювали вплив впровадження інноваційних технологій на ринкову ситуацію, конкурентні стратегії в Україні. Також варто відзначити роботи, що стосуються специфічних аспектів інноваційного розвитку: М. Варламова, Є. Кузьменко, Є. Приймак [4] надали емпіричні докази впливу інновацій на міжнародну конкурентоспроможність країн, але не включали детального аналізу інституційних чинників у національному масштабі.

Т. В. Андросова, О. А. Кулініч [5, с. 56] навели умови побудови економіки інноваційного типу як сучасної національної інноваційної системи України. Проте запропоновані положення мають декларативний характер і не супроводжуються чіткими механізмами реалізації, що ускладнює їх практичне застосування в умовах трансформаційної економіки України. Крім того, кілька робіт приділяють увагу теоретичним аспектам інновацій та їх ролі у стратегічному управлінні економікою: наприклад, дослідження Зуєв, М. [6, с. 105] обґрунтовано вказує на низьку ефективність фінансових інструментів і обмежений доступ стартапів до ресурсів, однак аналіз зосереджений переважно на симптомах, а не на глибинних причинах — таких як інституційна слабкість, фрагментарність інноваційної політики та відсутність координації між ключовими стейкхолдерами. В. Стрілець, Л. Франко, М. Диха, М. Іванов та Л. Рибіна [7, с. 1] провели порівняльний аналіз впливу інноваційного розвитку на конкурентоспроможність національних економік ЄС та України, виділили ключові фактори інновацій, які впливають на конкурентоспроможність, та довели, що для України цифрові інновації мають особливо сильний ефект. Водночас їхні висновки частково спрощують реальність, оскільки не враховують структурні дисбаланси української

економіки, які можуть нівелювати позитивний ефект цифровізації.

Серед міжнародних досліджень вирізняється робота S. Novillo-Villegas, A. B. Tulcanaza-Prieto, A. X. Chantera, C. Chimbo [8], яка пропонує концептуальну модель підтримки національної інноваційної спроможності через державну підтримку, академію-промислові зв'язки та розвиток інноваційних кластерів, однак вона більше орієнтована на країни G7 і не враховує специфіки економік, що переживають структурні зміни або посткризовий розвиток. У статті L.T. Tung, P.N. Thang, N.H.M. Tram [9] проаналізовано вплив технологічного розвитку на національну конкурентоспроможність. Проте агрегований характер аналізу (38 країн) знижує його пояснювальну силу для окремих економік, зокрема України, де діють унікальні структурні та інституційні обмеження. У дослідженні N. Teixeira [10] розглядається взаємозв'язок «зеленої» інновації та конкурентоспроможності. Автор переконливо демонструє вплив екологічних інновацій на експорт і стійкість економік, однак обмежена вибірка країн та відсутність глибокого аналізу політичних інструментів реалізації «зеленої» трансформації звужують можливості практичного застосування отриманих результатів. Узагальнюючи, можна констатувати, що сучасні дослідження характеризуються фрагментарністю, галузевою або регіональною обмеженістю, недостатньою увагою до інституційних чинників і браком інтегрованих моделей, які б поєднували макро- та мікрорівневі аспекти інноваційного розвитку. Це зумовлює необхідність подальших досліджень, спрямованих на формування комплексного підходу до забезпечення конкурентоспроможності національної економіки на основі інновацій, з урахуванням специфіки трансформаційних процесів і глобальних викликів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у сфері інноваційного розвитку та конкурентоспроможності економіки, залишається низка

невирішених питань, які потребують додаткового аналізу. По-перше, недостатньо досліджено комплексний взаємозв'язок між інноваційною активністю підприємств, державними політиками стимулювання інновацій та рівнем конкурентоспроможності національної економіки у глобальному контексті [3]. По-друге, існує обмежена кількість емпіричних досліджень щодо ефективності конкретних механізмів підтримки інновацій, їх впливу на технологічне оновлення та інтеграцію у світові економічні процеси. По-третє, потребує більш детального вивчення роль людського капіталу, інвестицій у науку та освіту як чинників формування стійкої інноваційної економіки [7, с.1].

Таким чином, існує необхідність у системному дослідженні цих аспектів із використанням сучасних методів оцінки інноваційного розвитку та конкурентоспроможності, що дає можливість формувати нові науково обґрунтовані стратегічні напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є комплексне дослідження ролі інноваційного розвитку у формуванні конкурентоспроможності національної економіки та визначення ефективних напрямів її підвищення в умовах глобального економічного середовища.

Для досягнення цієї мети ставляться такі конкретні цілі:

- теоретично обґрунтувати сутність інноваційного розвитку та його вплив на конкурентоспроможність національної економіки;
- проаналізувати сучасний стан інноваційної активності країни у міжнародних рейтингах конкурентоспроможності та інноваційності;
- дослідити роль державної політики, інвестицій, науки та людського капіталу у стимулюванні інноваційного розвитку;
- сформулювати рекомендації щодо підвищення

конкурентоспроможності економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній науці інновації розглядаються як ключовий фактор довгострокового економічного зростання, підвищення продуктивності та забезпечення конкурентних переваг. У межах економічної теорії інновації трактуються як результат створення, впровадження та комерціалізації нових або вдосконалених продуктів, технологій, процесів чи організаційних рішень у функціонуванні економічної системи. Вони охоплюють не лише технологічні нововведення, але й інституційні, управлінські та соціальні трансформації, що формують нові моделі економічної діяльності. Сутність інноваційного розвитку полягає у системному та безперервному процесі генерування, поширення та використання знань, що сприяє модернізації національної економіки [8]. З позицій теорії інновацій інноваційний розвиток виступає як комплексна характеристика економіки, що відображає її здатність до адаптації, самовідновлення та динамічного зростання в умовах глобальних викликів.

У сучасних умовах розвитку світового господарства інновації забезпечують підвищення продуктивності, ефективності виробництва та структурну модернізацію економіки. В межах макроекономіки інновації розглядаються як основне джерело інтенсивного типу економічного розвитку, що базується не на кількісному нарощуванні ресурсів, а на їх якісному вдосконаленні. Теоретичним підґрунтям цієї концепції є ендогенна теорія зростання, згідно з якою технологічний прогрес, інвестиції у знання та людський капітал формуються всередині економічної системи та безпосередньо впливають на темпи економічного зростання [6, с. 105]. Інновації сприяють створенню нових ринків, підвищенню конкурентоспроможності підприємств і держав, а також формують передумови для довгострокового розвитку.

Одним із ключових підходів є концепція конкурентних переваг, розроблена Майклом Портером, яка базується на моделі «діаманта». Відповідно до цієї теорії, конкурентоспроможність країни визначається взаємодією чотирьох основних детермінант: факторних умов, попиту на внутрішньому ринку, наявності споріднених і підтримуючих галузей, а також стратегії та структури підприємств [11, с.33] (табл. 1). Цей підхід підкреслює важливість інновацій, кластеризації та ефективного державного регулювання.

Таблиця 1

Детермінанти конкурентоспроможності національної економіки за моделлю «діаманта» Майкла Портера

Детермінанти	зміст	Вплив на конкурентоспроможність
Факторні умови	Наявність і якість ресурсів: трудових, природних, фінансових, інноваційних та інфраструктурних	Формують основу для розвитку виробництва, інновацій та технологічного прогресу
Умови попиту	Рівень розвитку внутрішнього ринку, вимогливість споживачів, структура попиту	Стимулюють підприємства до підвищення якості продукції та впровадження інновацій
Споріднені та підтримуючі галузі	Розвиненість суміжних галузей, наявність кластерів і ефективних постачальників	Сприяють кооперації, зниженню витрат та прискоренню інноваційних процесів
Стратегія, структура та конкуренція підприємств	Особливості управління, організації бізнесу та рівень внутрішньої конкуренції	Забезпечують ефективність діяльності, адаптивність і підвищення продуктивності
Роль держави	Державна економічна, інноваційна та регуляторна політика	Створює сприятливі умови для розвитку бізнесу та стимулює інноваційну активність

Джерело: сформовано авторами на основі [11, с.33]

Значний внесок у розвиток теоретичних засад зроблено в межах ендогенної теорії зростання, яка розглядає знання, людський капітал і технології як внутрішні чинники економічного розвитку. У цьому контексті конкурентоспроможність безпосередньо залежить від інвестицій у науку, освіту та дослідження, що формують інноваційний потенціал країни [8]. Окрему увагу приділяють підходам, що базуються на концепції економіки

знань, де ключову роль відіграють інформаційні ресурси, цифрові технології та інтелектуальний капітал. У таких умовах конкурентоспроможність визначається не лише матеріальними ресурсами, а й здатністю до створення та комерціалізації нових знань [10].

Взаємозв'язок між інноваційним розвитком і конкурентоспроможністю національної економіки проявляється через систему економічних, технологічних та соціальних факторів, які взаємодіють між собою. Інновації виступають рушійною силою модернізації економіки, визначають її здатність адаптуватися до змін глобального середовища. У табл. 2 узагальнено основні напрями впливу інноваційного розвитку на підвищення конкурентоспроможності країни.

Таблиця 2

Взаємозв'язок між інноваційним розвитком та конкурентоспроможністю національної економіки

Інноваційний розвиток	Механізм впливу	Результат для конкурентоспроможності
Розвиток наукових досліджень та НДДКР	Створення нових технологій і знань	Підвищення технологічного рівня економіки
Впровадження інновацій у виробництво	Модернізація виробничих процесів	Зростання продуктивності та ефективності
Цифровізація економіки	Автоматизація та використання ІТ-рішень	Підвищення гнучкості та адаптивності бізнесу
Розвиток людського капіталу	Підвищення кваліфікації та освіти	Зростання інноваційного потенціалу країни
Інвестиції в інновації	Фінансування стартапів та технологій	Формування нових ринків і конкурентних переваг

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 6, с. 102; 9]

Інноваційний розвиток впливає на ключові параметри конкурентоспроможності, зокрема продуктивність, технологічний рівень і якість економічних процесів. Реалізація інноваційних змін сприяє формуванню нових конкурентних переваг і забезпечує довгострокове економічне зростання. Це підтверджує необхідність активізації інноваційної діяльності як пріоритетного напрямку економічної політики [7, с. 1].

Окрім прямого впливу інновацій на конкурентоспроможність, існує також зворотний взаємозв'язок, у межах якого рівень конкурентоспроможності країни визначає інтенсивність інноваційних процесів. Сприятливе економічне середовище, ефективні інституції та доступ до міжнародних ринків формують умови для розвитку інноваційної діяльності. Основні фактори конкурентоспроможності, що стимулюють інноваційний розвиток подано у табл. 3.

Таблиця 3

Зворотний вплив конкурентоспроможності на інноваційний розвиток

Фактор конкурентоспроможності	Механізм впливу	Результат для інноваційного розвитку
Високий рівень конкуренції	Стимулює пошук нових рішень	Активізація інноваційної діяльності
Розвинене інституційне середовище	Захист прав власності, ефективне управління	Підвищення інвестицій у науку та технології
Доступ до міжнародних ринків	Обмін технологіями та знаннями	Прискорення інноваційних процесів
Розвинена інфраструктура	Підтримка бізнесу та досліджень	Зростання інноваційної активності
Інвестиційна привабливість	Залучення капіталу	Розширення інноваційного сектору

Джерело: сформовано авторами на основі [5, с.56; 10; 11, с. 33; 12]

Конкурентоспроможність національної економіки виступає важливим чинником подальшого розвитку інновацій. Наявність ефективного інституційного середовища, високий рівень конкуренції та інтеграція у світову економіку створюють передумови для активізації інноваційної діяльності. Це свідчить про циклічний характер взаємозв'язку між інноваціями та конкурентоспроможністю, що потребує комплексного підходу до формування економічної політики [5, с. 56].

Інноваційний розвиток національної економіки України характеризується суперечливими тенденціями, що поєднують наявність значного інноваційного потенціалу з обмеженими можливостями його реалізації. За даними Global Innovation Index [12], який дозволяє порівнювати

інноваційну спроможність країн у глобальному середовищі у 2024 р. Україна посідає 60-те місце серед 133 країн світу, що свідчить про середній рівень інноваційного розвитку та зниження позицій порівняно з попередніми роками (рис. 1).

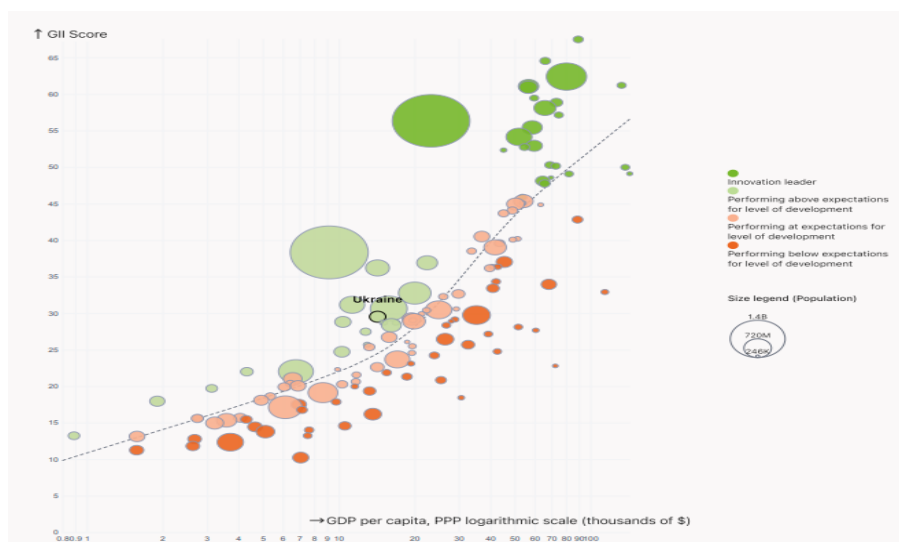

Рис. 1. Країни, що досягають кращих результатів в інноваціях, відносно їхнього економічного розвитку

Джерело: [12]

Показана нижче бульбашкова діаграма ілюструє зв'язок між рівнем прибутку (ВВП на душу населення) та інноваційними показниками (оцінка GII). Економіки, розташовані вище лінії тренду, демонструють кращі досягнення, ніж очіувалося, а ті, що знаходяться нижче, показують результати нижче очікуваних. Щодо ВВП, показники України перевищують очікування для її рівня розвитку.

Наведена нижче діаграма (рис. 2) показує взаємозв'язок між інноваційними вкладаннями та результатами інновацій. Економіка країн, що знаходяться вище цієї лінії, ефективно перетворює дорогі інвестиції в інновації на більшу кількість високоякісних результатів

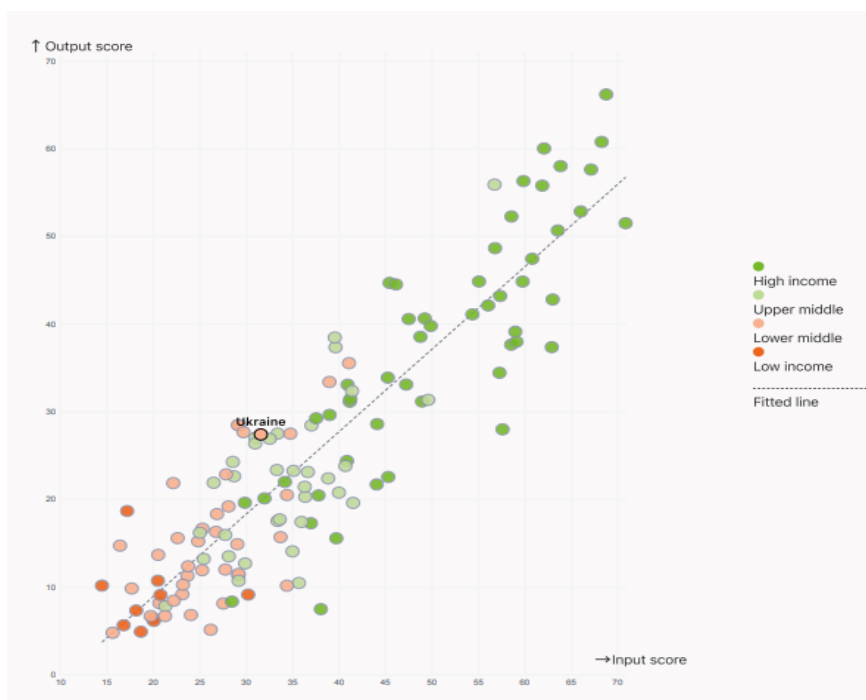

Рис. 2. Зв'язок між вхідними та вихідними даними інновацій
Джерело: [12]

Динаміка індексу також демонструє певну нестабільність: якщо у 2018 році показник становив понад 38 пунктів, то у 2024 році він знизився до 29,5, а у 2025 році — лише незначно зріс до 29,7 пунктів. Це свідчить про поступове ослаблення інноваційної активності, що зумовлено як внутрішніми структурними проблемами, так і зовнішніми факторами [13].

Водночас аналіз складових інноваційного розвитку дозволяє виокремити сильні сторони національної економіки. Зокрема, Україна демонструє відносно високі результати за показниками «знання та технологічні результати», «розвиток бізнес-середовища» та «людський капітал», що підтверджує наявність потужної наукової бази та освітнього потенціалу [14]. Крім того, країна входить до топ-50 глобального рейтингу стартап-екосистем, посідаючи 46-те місце, що свідчить про розвиток інноваційного підприємництва та ІТ-сектору [15].

За даними Global Innovation Index (GII) у 2025 році Україна посіла 66-те місце зі 139 країн, що представляє рівень інноваційної діяльності нижче

середнього порівняно з іншими державами світу; ця позиція також відображає відносно погіршення порівняно з попередніми роками (у 2024 році Україна була на 60-му місці). Крім того, у розрізі Європи Україна посіла 35-ту позицію серед 39 європейських економік. За субіндексами ГПІ, кращі результати вона показує в інноваційних «output»-компонентах (зокрема знання та результати наукових досліджень), ніж у «input»-показниках (наприклад інституції, людський капітал) — що свідчить про слабку інноваційну інфраструктуру, але деякі стабільні наукові здобутки [5].

За даними статистичного ресурсу «The Global Economy», інноваційний індекс України у 2025 оцінюється приблизно у 29,7 пунктів, що нижче за середній світовий рівень (близько 31,5), і є одним із найнижчих показників за останнє десятиліття. Це підтверджує, що інноваційна активність країни має значний потенціал для покращення, зокрема у сфері НДДКР, інвестицій у технології та створення інноваційних кластерів [15].

У дослідженні конкурентоспроможності ключовий акцент зосереджується на аналізі глобальних рейтингів, таких як Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), який оприлюднював Всесвітній економічний форум. Хоча останні оновлені позиційні дані прямо за 2025 рік у відкритому доступі відсутні, доступні історичні дані демонструють, що Україна традиційно займає низькі позиції у загальному рейтингу конкурентоспроможності у порівнянні з іншими країнами. Наприклад, за рейтингом 2019 року Україна опинялася приблизно на 85-му місці серед 140 країн, а раніше на 82-му місці за іншими даними [16].

У своїй сукупності ці міжнародні рейтинги показують, що інноваційний та конкурентоспроможний потенціал України залишається значним, але поки що недостатньо реалізованим для забезпечення високих позицій у світових порівняннях. Українські показники свідчать про певну нестабільність та низький рівень інноваційної активності у порівнянні з багатьма іншими

країнами, а також про неповну реалізацію конкурентних можливостей на глобальному ринку [17].

На рис. 3 представлено динаміку позицій України у міжнародних рейтингах інноваційності та конкурентоспроможності за 2022-2025 рр. Дані відображають рівень інноваційної активності та конкурентного потенціалу національної економіки у глобальному контексті, а також дозволяють простежити тенденції розвитку й виявити проблемні сфери.

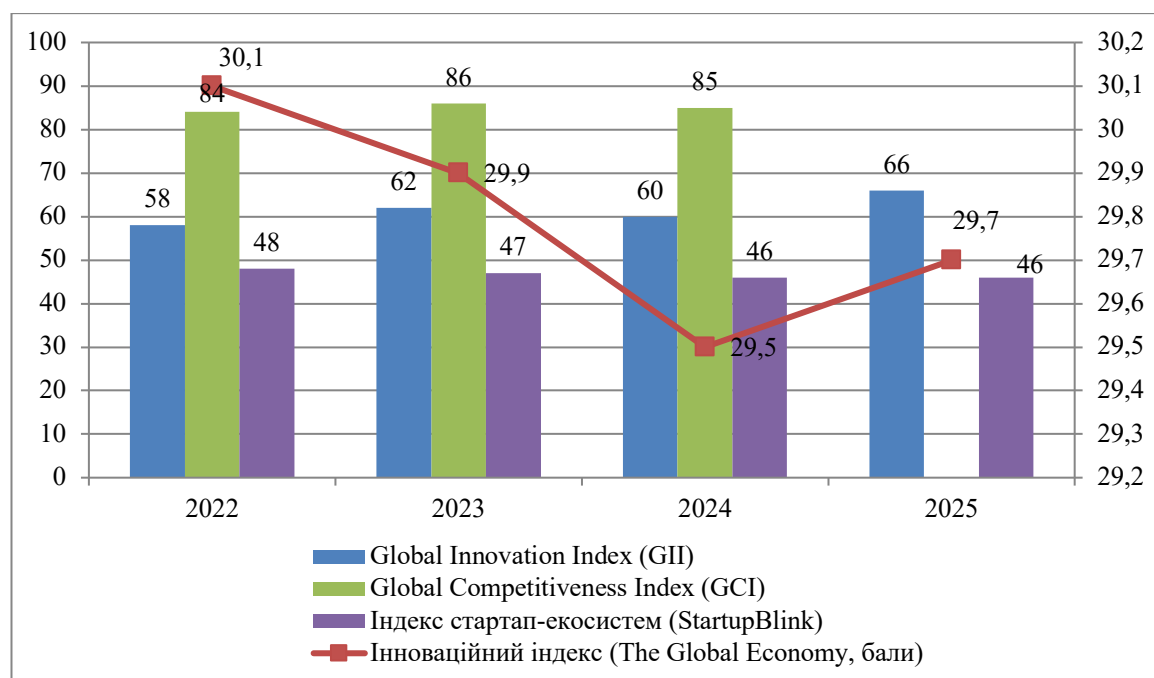

Рис. 3. Позиції України у міжнародних рейтингах інноваційності та конкурентоспроможності за 2022–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [14-15]

Україна має середній рівень інноваційності та конкурентоспроможності, із тенденцією до незначного погіршення позицій у глобальних рейтингах. Це підтверджує наявність системних проблем у фінансуванні НДДКР, інституційній підтримці та комерціалізації інновацій, а також підкреслює необхідність реалізації стратегічних реформ для підвищення конкурентних переваг країни [18, с.113].

Суттєвою перешкодою для інноваційного розвитку залишається низький рівень людського капіталу у високотехнологічних сферах.

Спостерігається нестача кваліфікованих фахівців, а також відтік талантів за кордон, що негативно впливає на інноваційний потенціал країни. Додатково, існують інституційні та регуляторні бар'єри: складна бюрократична система, нестабільне законодавство, обмежений доступ до державних грантів і пільг для інноваційних проєктів створюють серйозні перешкоди для розвитку. Зовнішні фактори також впливають на інноваційний прогрес. Геополітична нестабільність, війна та обмежений доступ до міжнародних технологій і ринків значно ускладнюють залучення інвестицій та розвиток нових технологій [19, с. 577]. Усі ці проблеми взаємопов'язані, створюючи комплексний бар'єр, що стримує формування високої конкурентоспроможності національної економіки через інновації.

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації безпосередньо залежить від здатності ефективно використовувати інноваційний потенціал як ключовий фактор економічного зростання. Враховуючи сучасні виклики та наявні структурні обмеження, обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку має базуватися на комплексному підході, що поєднує інституційні, технологічні та соціально-економічні інструменти. У табл. 4 узагальнено ключові напрями та інструменти, які забезпечують формування стійких конкурентних переваг країни на основі інновацій.

Таблиця 4

Основні напрями підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі інновацій

Напрями	Зміст	Очікуваний ефект
Удосконалення державної інноваційної політики	Розробка ефективного законодавства, податкові стимули, державні програми підтримки НДДКР	Створення сприятливого інституційного середовища та активізація інноваційної діяльності
Залучення інвестицій в інноваційну сферу	Розвиток венчурного капіталу, державно-приватне партнерство, стимулювання іноземних інвестицій	Зростання фінансування інновацій та модернізація економіки
Розвиток людського капіталу	Модернізація освіти, підготовка висококваліфікованих кадрів, підтримка науки та стартапів	Підвищення інноваційного потенціалу та продуктивності праці

Розвиток інноваційної інфраструктури	Створення технопарків, бізнес-інкубаторів, кластерів, центрів трансферу технологій	Прискорення впровадження інновацій у виробництво
Цифровізація економіки	Впровадження ІТ-рішень, автоматизація, розвиток цифрових платформ та електронного урядування	Підвищення ефективності економічних процесів і конкурентоспроможності
Інтеграція у світовий інноваційний простір	Участь у міжнародних програмах, розвиток наукового співробітництва, адаптація до глобальних стандартів	Посилення технологічного розвитку та доступ до світових інновацій

Джерело: сформовано авторами на основі [18, с. 113; 19, с.577; 20, с.13]

Запропоновані напрями охоплюють як інституційні, так і економічні та соціальні аспекти розвитку, що дозволяє сформувати цілісну модель підвищення конкурентоспроможності. Їх реалізація сприятиме ефективному використанню інноваційного потенціалу, забезпеченню технологічного оновлення економіки та зміцненню позицій країни у глобальному середовищі. Підвищення конкурентоспроможності національної економіки в сучасних умовах безпосередньо пов'язане з формуванням ефективної інноваційної моделі розвитку, що передбачає системну взаємодію людського капіталу, науково-дослідного сектору та бізнес-середовища [5, с. 56]. Реалізація зазначених напрямів забезпечить перехід до інноваційно орієнтованої моделі зростання та формування стійких конкурентних переваг національної економіки.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що інноваційний розвиток виступає визначальним чинником формування довгострокової конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації. Проведений аналіз засвідчив, що рівень інноваційного розвитку безпосередньо корелює з позиціями країни у міжнародних рейтингах, визначаючи її місце у глобальному економічному просторі. Водночас для України характерним є наявність значного науково-освітнього потенціалу при одночасному існуванні інституційних та фінансових

обмежень, що стримують його повноцінну реалізацію.

Встановлено, що ключовими бар'єрами інноваційного розвитку залишаються недостатній рівень фінансування наукових досліджень, слабка інтеграція науки і бізнесу, недосконалість державної політики та інституційного середовища. Разом із тим, позитивними факторами є розвиток ІТ-сектору, високий рівень людського капіталу та поступове включення у глобальні інноваційні процеси. Доведено, що ефективна державна політика, спрямована на підтримку інновацій, стимулювання інвестицій та розвиток людського потенціалу, здатна суттєво посилити конкурентні позиції країни.

У перспективі підвищення конкурентоспроможності національної економіки має ґрунтуватися на переході до інноваційно орієнтованої моделі розвитку, що передбачає активізацію інвестицій у НДДКР, розвиток інноваційної інфраструктури, цифровізацію економіки та стимулювання підприємницької активності. Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню ефективної інноваційної екосистеми, забезпеченню економічного зростання та зміцненню позицій країни на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Солодкий В. Оцінка конкурентоспроможності українського технологічного сектору економіки. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-1>
2. Луньова Т.С. Оцінка конкурентоспроможності національної економіки України: рейтинговий підхід. *Економічний простір*. 2022. №181. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-6>
3. Білоусько Т. Ю., Білоусько Р. С., Химич О. В. Оцінка впливу інноваційних технологій на ефективність ринкової конкуренції в Україні. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13268380>

4. Варламова М., Кузьменко Є., Приймак Є. Вплив інноваційного розвитку на міжнародну конкурентноспроможність країн. *Економіка та суспільство*. 2025. Випуск 81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-81-115>
5. Андросова Т. В., Кулініч О. А. Інститути інноваційного розвитку як чинник конкурентних переваг країни. *Бізнесінформ*. 2024. № 1. С.56-62. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-56-62>
6. Zuiev M. The problem of state support of innovation ecosystems. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2025. Vol.1(31). Pp. 105-112. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-1/31-12>
7. Strilets V., Franko L., Dykha M., Ivanov M., Rybina L. (2024). The influence of innovative development in the EU countries and Ukraine on the competitiveness of national economies: A comparative analysis. *Problems and Perspectives in Management*. 2024. Vol. 22(2). Pp. 1-16. doi:10.21511/ppm.22(2).2024.01
8. Novillo-Villegas S., Tulcanaza-Prieto A. B., Chantera A. X., Chimbo C. (2025). Exploring a Sustainable Pathway Towards Enhancing National Innovation Capacity from an Empirical Analysis. *Sustainability*. 2025. Vol. 17(15), 6922. URL: <https://doi.org/10.3390/su17156922> (дата звернення: 31.03. 2026)
9. Tung L.T., Thang P.N., Tram N.H.M. Impact of technological development on national competitiveness: empirical evidence from developing countries. *Competitiveness Review*. 2025. Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. URL: <https://doi.org/10.1108/CR-01-2025-0029> (дата звернення: 18.02. 2026)
10. Teixeira N. Green Innovation and National Competitiveness: Rethinking Economic Resilience in the Sustainability Transition. *Sustainability*. 2025. Vol. 17(17), 7660. URL: <https://doi.org/10.3390/su17177660> (дата звернення: 18.02. 2026)

11. Vlado C. Porter's Diamond Approaches and the Competitiveness Web. *International Journal of Business Administration*. 2019. Vol. 10, No. 5. Pp.33-52. doi:10.5430/ijba.v10n5p33
12. Ukraine ranking in the Global Innovation Index. Global Innovation Index 2024. URL: <https://www.wipo.int/edocs/gii-ranking/2024/ua.pdf> (дата звернення: 18.02. 2026)
13. Україна: Експорт високих технологій. URL: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/High_tech_exports/ (дата звернення: 18.02. 2026)
14. Ukraine: Innovation index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/GII_Index/www.globalinnovationindex.org/ (дата звернення: 18.02. 2026)
15. Global Startup Ecosystem Index 2024: Ukraine in the top 50. URL: <https://usf.com.ua/en/global-startup-ecosystem-index-2024-ukraine-in-the-top-50/> (дата звернення: 18.02. 2026)
16. Ukraine Competitiveness Rank. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/competitiveness-rank> (дата звернення: 18.02. 2026)
17. Ковальчук В. М. Аналіз тенденцій інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-33>
18. Томашук І.В., Германюк Н.В., Коваль Н.І. Інституційні стратегії розвитку інновацій як інструменти сталого економічного зростання. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2025. №1 (71). С. 113-128. DOI: 10.37128/2411-4413-2025-1-8
19. Болтовська Л.Л. Інноваційні ринки як рушій національного розвитку в умовах глобальної конкуренції. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 8 (48). С. 577-597. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)-](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48)-)

577-597

20. Степаненко Н. О., Литвиненко А. В., Пивавар І. В. Інноваційний розвиток національної економіки в контексті глобальних економічних тенденцій. *Економіка і регіон*. 2025. № 2 (97). С. 13-20. DOI: 10.26906/EiR.2025.2(97).3782.